

Примерно годишно тематично разпределение на учебното съдържание по литература за 8. клас

1. Димчо Дебелянов – поет на спомена

Ключови моменти от жизнения и творческия път на „най-елегичния български поет” – през спомени на съвременници и през писма на Дебелянов

Проблематизация на принципната надеждност/достоверност на спомена

Лириката на Дебелянов, писана на фронта, която „ни изведе из бездните и сне от небесата – за да ни приближи към човека” (Вл. Василев)

2. Образи на родното в елегията на Д. Дебелянов „Да се завърнеш в бащината къща”

Напреженията между традиционните (възрожденските) фигури на родното – „бащината къща”, „старата на прага”, „майка и родина”, и модернистките/символистичните образи на отвъдната Родина – вечерта/нощта (символ на небитието), иконата, на които лирическият аз се уподобява; респективно – между биографичнодостоверното и митичното „място” на завръщането

Невъзможността за завръщане било във възрожденската, било в трансцендентната Родина: спомнянето е „напрасно” – знак за типичната за модерния субект същностна напрасност

Склонността на модерната „жалба” да въобразява липсващото като „изгубено” (такова, каквото то никога не е било)

3. „О, скрити вопли на печален странник...” Символ

Модусът на изказа („Да се завърнеш... да те присрецне... да чезнеш...”) – неразрешимо разколебан между изявителното и повелителното наклонение, между действителното и желаното – значения, между които читателят не е задължен да избира, напротив: призован е да мисли заедно немислимото заедно

Значение на наратива в елегията: „Аз дойдох да дочакам... че мойто слънце своя път измина”, „провалящ” символистичния проект (завръщането на езика в мълчанието, спрямо което той неизменно остава „чужденец”, „странник”)

Тропи и фигури в елегията; значения/вътретекстови референции на „скрити (неартикулирани) вопли (вопъл – силен, жалостен стон, плач)” – опит финалното двустийшие да „изтрие” предишестващия го текст, да го пренапише като „скрити вопли”

Символ: древните гърци наричали символ някакъв предмет, обикновено керамична плочка, която двама много близки хора, на които предстояло да се разделят за твърде дълго

Учебни програми по литература...Приложение – VIII клас

време, счупвали и всеки запазвал по едно от двете парчета; и когато след дълга раздяла тези хора се срещнали отново и не могли да се разпознаят един друг поради промените, които били настъпили с тях през изминалото време, двамата допирали парчетата от някогашната цялост едно до друго и ако те съвпаднали точно по границата на разделянето им, хората се убеждавали, че са останали същите въпреки промяната...

4. Христо Смирненски – „слънчевото дете на нашата поезия” (А. Страшимиров)

Трудният и кратък житейски път на поета и сложният му и разностранен творчески път

Поетическа, редакторска, издателска дейност

Социална, политическа, хуманна ангажираност на поезията му във връзката ѝ с актуалната обществено-политическа и културна ситуация в Европа след Първата световна война

Отношението на Смирненски („великия преобразовател” – Н. Георгиев) към поезията (поетическия език, поетическия свят) на предходното поколение поети

5. Градът и неговите „повести безутешни” в цикъла „Зимни вечери” на Хр. Смирненски

Образът на града/света в „Зимни вечери”, на чиято сцена дефилират герои, познати от т. нар. социални стихотворения на поета – по яворовски устроен: в него хората са „странни силуети”, „пленници на орис вечна, зла”

Невъзможността на лирическият говорител да улови в езика – и „реалистичния” („Завесата мръсна, продрана...”), и символистичния („чертала е бялата зима/ неземни сребристи цветя”) – земната участ на човека: неразрешимият конфликт между поетическото и политическото въображение (които по принцип революционната поезия на Смирненски събира), между социалния ангажимент и виртуозното боравене със и красотата на поетическия език

Фрагментарността на лирическият сюжет – белег на модерността от 20-те години на ХХ в. и съответстващ на тъжната поетическа равностетка (за „провала” и на социалния, и на символистичния език) на „певеца на огнените гриви”

6. Смисъл и стихова организация на „Зимни вечери”

Наблюдения върху петте основни ритмически модела, употребени в цикъла, и осмисляне на връзката им с поетическия смисъл

Учебни програми по литература...Приложение – VIII клас

7. Светослав Минков – протестът срещу обезличаващата духовна стандартизация

Открий представител на модернистичните търсения в българската литература между двете световни войни; „културният европеизъм” (К. Кузманова – Зографова) на писателя

Диаболизмът на Св. Минков – дръзко предизвикателство срещу традиционно реалистичното художествено писане; „родител на ужаса” в българската литература

Кризата на личността, на увереността в хуманната природа на човека и опасностите от прекомерната технизация в света на „модерната цивилизация”: героите – кукли, марионетки, автомати, маски и гротеската в прозата на Минков

Св. Минков и литературният кръг „Стрелец”

8. „Дамата с ретгеновите очи”: в „живото гробище” на „изоставения от Бога свят”

Бездуховният и „безмозъчен” свят на „хайлайфа”

Гротесковият (обезобразеният/безобразният) свят, попаднал във властта на диаволичните сили, защото „Бог е мъртъв” (Ницше); диаволичното в образа на маестро Чезарио Галфоне – „инженера” на човека

9. Структура и смисъл на разказа „Дамата с рентгеновите очи”

Фигурата на повествователя: ирония и самоирония, „оголване на похвата”

Анализът отвън и самоанализът на главната героиня, „съвсем неочаквано” иззела компетенциите на повествователя

Значение на ретроспекцията

Антропонимите в текста и тяхното значение

10. „1 декември...” (Подготовка за литературно писане – продължение на дневника на Мими Тромпеева по зададения от разказа модел)

11. Елисавета Багряна – бунтът на Жената

По-важни поетически книги на Ел. Багряна

„Вечната и святата” (1927) – снемача характерните за поетите от 20-те години на ХХ в. поетически търсения

„Чрез поезията на Багряна за пръв път в българската литература жената разкри смело и откровено своята природа” (М. Цанева)

12. „Потомка”: преоткриване на родното

Стихотворението на Багряна – снemaщо поетическите търсения на 20-те години на XX век:

- отказ от „класическото” (патриархалната рационалност) семейно-родово родно – от паметта за „дедите”, „фамилните книги”, „заветите”
- разпознаване на произхода в „древното” – в „греха ни пръв” (в нарушаването на Божествената воля – образец на патриархалната парадигма), в „кръвта” – символ на телесно-жизненото, а не на духовното начало, и в „майчицата-земя” (вместо в Бога Отец); срв. и самоидентификацията на лирическата героиня с първата (библейска) жена – „Може би съм грешна и коварна”, и отказа ѝ от националногероическия „образцов” модел („може би сред път ще се сломя”)
- утвърждаване на първичното – „скитническото”, срещу уседналостта (на патриархалния свят), на ценното само по себе си движение вместо насоченото към Идеала
- вписване на „чуждостта” („...прабаба тъмноока/в свилени шалвари и тюрбан”, „чуждестранен хан”) в родното (по майчина, не по бащина линия) – провокация срещу националното-като-родно

Подготовка за писане на съчинение разсъждение на тема „Родното според стихотворението на Е. Багряна „Потомка”

13. Никола Вапцаров – „нашият поетичен диалог със света” (Б. Ничев)

Драматичната съдба на поета

„Моторни песни. Стихове” (1940) – новаторско (макар и нееднозначно оценено) явление в българската литература, снemaщо едновременно тревожната напрегнатост на епохата и дълбоката конфликтност между комунистическа идеология, религиозна нравственост и антропоцентризъм в мирогледа на поета

Специфика на Вапцаровата поетика („песни” и „стихове, дете дишат”, поетически и реторически похвати, „начупен” стих и кинематографизъм...)

14. „Песен за човека” – песен за „ставането” на човека

„Историята” срещу „теорията” („гледането отгоре”, от божествена гледна точка): идентичността на човека като единство от себезапазване и промяна във времето е постижима само като история

Идентичността на Вапцаровия човек като „процес” (Н. Георгиев): номинативната верига за означаване на лирическия герой

Ролята на песента за ставането на човека

15. „Песен за човека“: комуникативна структура на текста

„Лицата” в текста (дамата, лирическият говорител, лирическият герой, звездите, „читателят”) и техните реторически и смислови функции

Значение на разрояването на историите на „човека във новото време”, разказвани от лириическият говорител и от лириическия герой

Диалогът във Вапцаровата творба

16. Емилиян Станев: от дивата природа до философията на българската история

Основни произведения (романи и творби за деца и юноши) на писателя

Концептуализации на живота и смъртта в анималистичната проза на Е. Станев

Философско-интелектуалният драматизъм на осмислянето на българската история в историческите романи на Е. Станев

17. Памет и въображение в „Крадецът на праскови” на Е. Станев

Отношенията минало – спомен в художествения свят на повестта

Повествателният похват „разказ в разказа” и неговото значение за смисъла на творбата

Историята от 1918 г. – между припомнянето и приказното въображение

18. Войната и ценността на човека: герои и гледни точки в повестта

Интимночовешките/личностните и стереотипните/предразсъдъчните проекции на човека в света на повестта в съпоставителен план

Войната – изпитание на хуманността на човека

19. „Крадецът на праскови” – една любовна история...

Любовта – модус на същинското себепостигане и себеотстояване на човека

Любовта като ценностен и символичен контрапункт на войната

20. „Да обичаш на инат” (Моята любовна история). Подготовка за литературно писане

21. Николай Хайтов – откривателят „за съвременната българска литература на духовния свят на Родопя и родопчанина” (В. Чернокожев)

Учебни програми по литература...Приложение – VIII клас

Творчеството на Н. Хайтов и българската история и култура

„Диви разкази” (1967): архаичното и съвременното, патриархалното и модерното, „дивото”/„примитивното” и цивилизованото и техните смислови и ценностни хоризонти в интерпретацията на разказите от сборника

22. „Дервишово семе”: драматичният разрив между рода и човека

Съпрягане на две повествователни интриги – семейно-родовата и индивидуалната, нарушеното равновесие в първата от които се възстановява (след „мнимата” женитба/неконсумирания брак – инициация – женитба – раждане на дете), а във втората остава като проблем, като „кръстопътче” на личността

Различните гледни точки в разказа към жената в семейството, към традиционните ценности и ролята на аз-повествованието

23. Подготовка за писане на съчинение разсъждение на тема „Ценностният конфликт между рода и човека в разказа „Дервишово семе”

24. Ивайло Петров: „скептично-уравновесеният художествен поглед” (С. Беляева) към патриархалната старина

Драмата на традиционното българско село и неговите ценности в годините на социалистическата колективизация в творчеството на И. Петров

„Преди да се родя...” – пародия на носталгиите към патриархалното минало в „селската” белетристика от 60-те години на ХХ в. и – с нестандартните си повествователни похвати – предизвикателство към традиционната възприемателна нагласа

25. Повествователят и неговите функции в повестта на И. Петров „Преди да се родя и след смъртта ми”

Парадоксалност на съчетанието между позицията „преди да се роди” и „след смъртта му” на повествователя и свидетелската му гледна точка на „всезнаец”/„всепроникващ”

Оригиналната интерпретация от повестта на отношението между живота (на чието начало и край азът никога не присъства, не е свидетел) и разказваната история (която в класическото повествование завършва, по израза на Бахтин, или освобождава, човека от незавършеността му в живота); срв. с думите на писателя: „Иска ми се книгата, както и животът, да няма край.”

26. Отношения между „тогава” и „сега” в повестта „Преди да се родя...”

Отчетлива времева различеност между „тогава” и „сега”

Нееднозначното оценъчно отношение на разказвача към „онова” време и ироничното експониране на „нашето време”: взаимно уравновесяване на комичните ефекти на описанието на „тогава” и „сега”, които тъжно-смешно се напомнят едно друго

Ефект върху читателя: освобождаване от наивността на възприемането на собствения културен модел като самоочевиден и самодостатъчен и в същото време – от идеализациите на и носталгиите към миналото (както пише М. Кундера в романа си „Незнание”, етимологията на носталгията е незнанието)

27. Стил и смисъл в „Преди да се родя...” Пародия

Клишетата от „традиционния” (описващия „оня” свят) и „социалистическия” (описващия „нашия” свят) език в речта на повествователя и комичните ефекти от употребата им

Обменът между езиците на двата актуализирани в повестта културни модела (вж. например взаимното изпитване, на което се подлагат бъдещите сватове)

Пародийно взаимоотношение на „тогава” и „сега” в езика

28. Подготовка за писане на есе на тема „Ние познаваме себе си в досег с другия” или на съчинение разсъждение на тема „Преди да се родя и след смъртта ми” – пародийна раздяла с наивността”

29. Павел Вежинов: литературно-философски опити върху границите на човешкото

„Специфичен белег на изображението във Вежиновата „антропологична” проза е раздвоеността между реалното и фантазното, житейски правдоподобното и символно-чудесното, привичното и загадъчно-необяснимото.” (С. Беляева)

30. Смисълът на човешкото съществуване и безсмислието на живота според разказа „В един есенен ден по шосето”

Функции на различните гледни точки (на разказвача, на болния му приятел, на пришелеца) за разгръщането на проблемите за смисъла на човешкото съществуване и безсмислието на живота, за живота и смъртта

Отношението между смисъла и познанието според разказа

Сюжет и композиция на разказа: героите – натоварени да въплъщават различните гледни точки към разискваната проблематика; не случките, а философският размисъл организира разгръщането на повествованието; отказ от ролята на „всезнаещия разказвач”

31. Човешкото и „нечовешкото” според разказа „В един есенен ден...” Фантастичен разказ

На фантастиката е „присъщо да прави опит да компенсира липсите, предизвикани от културната изолация” (Розмари Джаксън). Фантастиката дава непряк израз на съмненията на обществото за него самото, които то би отказало да признае, ако се заявят открито.

Отношения между човешката воля, свобода, отговорност, нравственост

Подготовка за литературно писане на фантастичен разказ на самостоятелно формулирана тема, свързана със съмненията на съвременното общество

32. Йордан Радичков: „Бъди невероятен!”

Приносът на Й. Радичков към развитието на съвременната българска проза и драматургия

Радичковият герой – на ръба между различните култури, в културна и езикова „суматоха”

„Загатнатата в ранния период склонност към отклонения от каноните на жанра придобива системен характер: постъпателността на разказа непрекъснато се нарушава, верижната последователност на събитията отсъства, повествователният център е разколебан, като понякога се стига до пълното му загубване или до пародиране на сюжетно-фабулни ходове. Изобилстват асоциативните отклонения; повторителността се осъществява на всички равнища на повествованието. Езикът се характеризира със стилово смешение и самобитна метафоричност.” (Б. Попов)

33. „Нежната спирала” – нова повествователна конструкция

„В новата повествователна конструкция характерът и центрираният сюжет изгубиха водещото си значение. (...) В тази конструкция не героят подчинява обстоятелствата на себе си (един прастар принцип на разказваческото изкуство, който открива личността), а обратно – обстоятелствата подчиняват героя. Сюжетът изглежда аморфен и нецеленасочен.” (Енчо Мутафов)

„Дефектният” сюжет на Радичковия разказ – асоциативни вместо каузални връзки, пътят като обединяващо звено, ритмични повторения на композиционни елементи и композиционна рамка

Циклично-повторителното и целеустременото-„безцелно” движение в разказа; символика на пътя

Отношенията фикция – жизнена реалност в разказа

Учебни програми по литература...Приложение – VIII клас

34. Втреченото око на природата и нежната спирала на душата

Радичковият разказ – дискретно и деликатно полемизиране с „модерната” версия на човека, отчужден от природата и надменен към нея, самоосакатил се чрез забравата на „нещо извънредно съществено и важно”

Подготовка за писане на есе на тема „Човекът и Природата”